

Arbeidskrachten op bestelling

Hindostaanse contractarbeiders in Suriname

Na het einde van de slavernij waren er nog steeds arbeiders nodig op de plantages in Suriname. Deze werden in verre buitenlandse landen geworven en als contractarbeider ingezet in de kolonie. Een grote groep kwam uit India. Voor het werven van deze arbeiders was een ingewikkeld systeem opgezet.

Gijs Korenblik is docent geschiedenis en maatschappijleer op het Merletcollege en het Isendoorn College en lid van de vmbo-commissie van de VGN.

De woorden contractarbeider of *koelie* zullen waarschijnlijk veel Nederlanders niks zeggen, en dat is ook niet zo gek. De periode van Indiase contractarbeid (1873-1920) in de Nederlandse kolonies (Suriname en de Nederlandse Antillen) is namelijk relatief onbekend bij de Nederlandse bevolking. Ook in Nederlandse geschiedsmethodes krijgt het onderwerp weinig aandacht. In methodes in de onderbouw ligt de focus vooral op het slavernijverleden en wordt er met geen woord gerept over contractarbeiders. In bovenbouwmethodes is wel aandacht voor contractarbeiders, maar erg summier. Contractarbeid wordt daar geschetst als een historische ontwikkeling, zonder concreet gezicht. Gelukkig is het Nederlandse geschiedenisonderwijs bezig met een kentering in het belichten van onderwerpen die te maken hebben met slavernij en kolonialisme. Elke methode besteedt ongeveer 4 procent van haar inhoud aan slavernij en 9 procent aan kolonialisme. Maar uit recent onderzoek van het *Historisch Nieuwsblad* (2018) blijkt dat de gemiddelde kennis over het verleden in het algemeen slecht is: Nederlanders scoren een onvoldoende voor een geschiedenistoets.¹

Het onderwerp speelt in de Hindostaanse gemeenschappen in Nederland (175.000, 1 procent van de Nederlandse bevolking) en in Suriname (180.000, 27,4 procent van de Surinaamse bevolking) uiteraard wel een grote rol.² Het is het verhaal van hun eigen *roots*, een verhaal dat ieder jaar op 5 juni wordt herdacht. Volgend jaar is het 150 geleden dat de contractarbeid werd ingevoerd. In deze bevolkingsgroep is de tijd van de contractarbeid nog altijd een heet hangijzer dat voor veel boosheid en verdriet zorgt. De (over)grootouders van nu zijn kinderen van contractarbeiders. De verhalen van de ontberingen van hun voorouders worden generatie op generatie doorverteld. Maar het lukt velen niet om hun familiegeschiedenis uit te zoeken. Een kwart van alle gegevens van Hindostaanse contractarbeiders in Suriname is verloren gegaan. Veel arbeiders zijn in registers opgenomen met nummers in plaats van namen. Vanaf 1916 werden wel namen gebruikt, maar deze zijn vaak verkeerd gespeld. Daarnaast hadden de contractarbeiders in Suriname vaak een erg zwaar bestaan. Met als gevolg dat het een beladen onderwerp is en tot gevoelige geschiedenis gerekend kan worden.³

¹ Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden, *Keten van het verleden* (2021).
² Hindostaan betekent hetzelfde als Hindostaan. Omdat de Hindoe(e)staanse gemeenschap niet alleen bestaat uit hindoes, maar ook uit moslims, christenen en niet-gelovigen wordt vaak gekozen voor de schrijfwijze zonder e.
³ Chan Choenni, *Geschiedenis van de Hindostanen 1873-2015* (Sampreshan, 2021).

Kinderbewaarpplaats (kinderdagverblijf) met Hindostaanse kinderen en vrouwen van Brits-Indische afkomst op de suikerplantage Mariënburg in het district Commewijne, ca. 1910. Foto: Augusta Curiel. Collectie Tropenmuseum. Linkerpagina: Brits-Indiase contractarbeiders, waarschijnlijk in Suriname rond 1900. Collectie Universiteitsbibliotheek Leiden.

Het historische verschijnsel van contractarbeid in de Nederlandse kolonies was niet alleen beperkt tot de Hindostaanse gemeenschap. Zo waren er al in 1853 kleine groepen contractarbeiders uit China, Madeira, Barbados en andere landen aan het werk in Suriname. Tevens werden er vanaf 1890 op grote schaal Javanen vanuit Nederlands-Indië vervoerd naar het land. Dit geeft wel aan hoe groot en veelzijdig het historische verschijnsel is. In dit artikel is ervoor gekozen om de focus op de contractarbeiders van Indiase afkomst te leggen.

Behoefte aan arbeiders

Op 1 juli 1863 werd de slavernij in Suriname afgeschaft. In de tien jaar daarna werd er het zogeheten Staatstoezicht ingevoerd. In deze jaren moesten vrijgemaakte slaven, tegen betaling, verplicht op de plantages blijven werken. De koloniale overheid en de planters waren echter niet tevreden over de bereidheid tot werken en de arbeidsprestaties van de vrijverklaarden. Met als gevolg dat er op de honderden plantages een behoefte bleef bestaan aan goede arbeidskrachten. Om in deze behoefte te voorzien, sloot de Nederlandse overheid in 1870 een traktaat af met Groot-Brittannië. Dit immigratietraktaat, ook wel het Koelietraktaat genoemd, bestond uit 27 artikelen. Hierin werden onder andere de rechten en plichten van Hindostaanse contractarbeiders en de plantage-eigenaren als hun werkgevers geregeld. Ook werden er afspraken gemaakt tussen de Nederlandse koloniale overheid en de planters. De plantage-eigenaren huurden de arbeiders in, de Nederlandse koloniale overheid moest huisvesting en gezondheidszorg garanderen. Na drie jaar onderhandelen met de Britse regering over de voorwaarden, kwam op 4 juni 1873 het eerste schip aan bij Fort Nieuw-Amsterdam – een dag

later zetten de eerste immigranten voet aan wal. Voor de koloniale overheid en de planters waren de contractarbeiders een investering die in vijf of tien jaar (een tweede contractperiode) rendement moest opleveren. Het was daarom voor hen van groot belang dat de contractarbeiders goed werden behandeld en dat er sprake was van een goede medische zorg. Hoge sterfte en grote ontevredenheid droegen niet bij tot een goed rendement.

Een kans op een beter leven

Veel Indiërs in de negentiende eeuw leidden een zwaar bestaan. Vooral de lagere klassen en kasten werden vaak getroffen door het noodlot, zoals hongersnoden en jaarlijkse natuurrampen. Velen hadden schulden en ze werden onderdrukt door de Indiase adel. Bovendien zorgde het Britse koloniale systeem ervoor dat de textielindustrie van India werd vernietigd. Veel Indiase arbeiders werkten in de textielindustrie, maar de Britse regering startte met de import van goedkoper,

‘Voor de koloniale overheid en de planters waren de contractarbeiders een investering die in vijf of tien jaar rendement moest opleveren’

machinaal geproduceerd textiel uit Engeland naar India. Contractarbeid in het buitenland gaf Indiërs naast een kans op een beter leven, ook een kans om te ontsnappen aan bepaalde familieomstandigheden. Jonge mannen, weduwnaars en meisjes en vrouwen die verstoten en onderdrukt werden, kozen bijvoorbeeld vaak voor emigratie. Verder waren er prostituees en criminelen die in de hoop op een beter leven naar Suriname vertrokken. ►

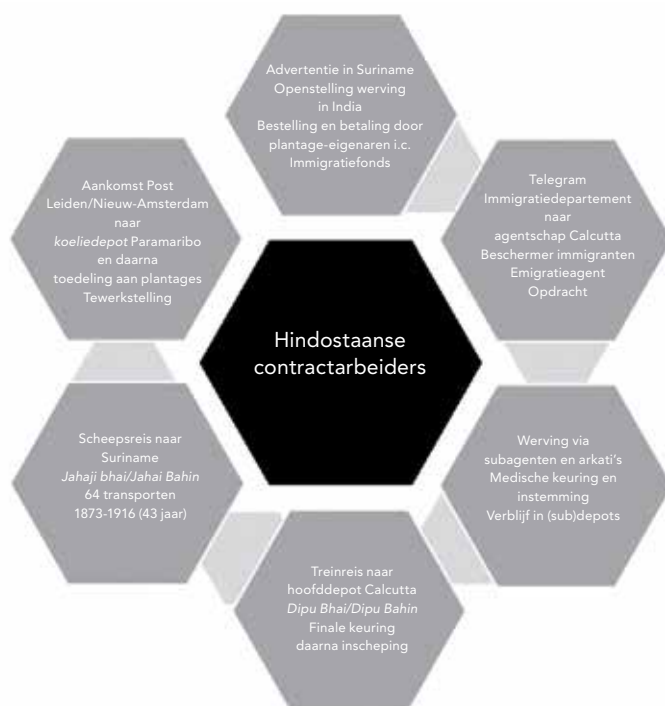
Rechts: Mannen spelen een kaartspel bij het hek van het 'koeliedepot' in Paramaribo. Onderdeel van het fotoalbum *Souvenir de Voyage*, over het leven van de familie Doijer in en rond de plantage Ma Retraite in Suriname in de jaren 1906-1913. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

Onder: Het rekruteringsstelsel van Indiase contractarbeiders voor de kolonie Suriname.

Uit: Chan Choenni, *Geschiedenis van de Hindostanen 1873-2015* (Sampreshan, 2021).

Rechterpagina: Een pagina uit de *Nieuwe Surinaamsche Courant* van 25 juli 1895 met daarin een advertentie voor Brits-Indiase contractarbeiders. Bron: Delpher.nl.

Het werken in de Nederlandse kolonie Suriname bood de contractarbeiders genoeg voordelen. Ten eerste kon je als contractarbeider meer loon verdienen. In Suriname verdiende een contractarbeider 60 cent per dag en in India maar 5 cent per dag. Ten tweede was je als contractarbeider in Suriname voor een lange tijd verzekerd van werk, want je kreeg een contract voor vijf jaar. In deze jaren kon je geld sparen voor je weer naar huis terugging. Ten derde was (nadat je contract was afgelopen) het transport van en naar je nieuwe werkplek gratis. De kosten voor de treinreis naar het verzameldepot van Calcutta en de zeereis naar Suriname werden voor je betaald. De aantrekkingskracht werd vergroot door de verhalen van de contractarbeiders, via brieven of na thuiskomst, en door het geld dat vanuit de kolonie naar India werd verstuurd. In 43 jaar tijd (1873-1916) zijn er 64 schepen van India naar Suriname gevaren, waar 34.000 Indiërs als contractarbeider hebben gewerkt. Om aan dit grote aantal arbeiders te komen, was een ingewikkeld rekruteringsstelsel opgezet.

Bestelling plaatsen

De koloniale overheid in Suriname plaatste advertenties in de kranten en maakte op deze manier kenbaar dat er bestellingen door planters voor Hindostaanse contractarbeiders gedaan konden worden. Vervolgens dienden de plantage-eigenaren een 'bestelling' in bij het Immigratiedepartement in Paramaribo. Deze dienst stond onder toezicht van een ambtenaar, de Agent-Generaal der Immigratie, die verantwoordelijk was voor het wel en wee van de arbeiders uit India. De kosten voor de overtocht en werving werden over beide partijen verdeeld. De planters

betaalden 62,5 procent en de overheid 37,5 procent van de kosten.

Als de bestellingen waren geplaatst en de orders waren verwerkt, werd met een telegram contact gelegd met het Suriname Agentschap in Calcutta. In het telegram werd opgeroepen tot werving van contractarbeiders. De emigratieagent, die in deze stad zetelde, gaf vervolgens subagenten de opdracht tot werving in de Indiase deelstaten. Daarnaast was hij ook verantwoordelijk voor de selectie van de contractarbeiders. In Paramaribo was intussen een Britse consul aanwezig. Deze consul was verantwoordelijk voor de belangen van de aanwezige en toekomstige arbeiders, aangezien zij nog steeds officieel Britse onderdanen waren. Meer dan 90 procent van de contractarbeiders kwam uit de deelstaten Bihar en de United Provinces (Uttar Pradesh). De arbeiders uit deze regio's werden beschouwd als de betere landarbeiders. Voor het moordende tropische klimaat van de kolonie en het zware werk in Suriname waren fitte arbeiders nodig. Vooral het verbouwen van suiker, koffie, bananen en katoen vereiste een goede lichamelijke conditie.

Arbeiders werven

Voor de werving van geschikte arbeiders schakelden de vertegenwoordigers van de emigratieagent in Calcutta regionale wervers in. Deze legale wervers hadden een jaarlijkse vergunning en waren herkenbaar aan de badge die ze droegen. Ze moesten zich aan de wet houden. Voor het vinden van geschikte arbeiders gingen zij naar plekken waar het druk was. Zij gingen bijvoorbeeld naar markten, bazaars, treinstations en drukke kruispunten. Ook werden er arbeiders geworven op belangrijke hindoe-pelgrimsplekken, zoals Varanasi en Mathura. Op deze plekken richtte de werver zich tot werkzoekenden en gaf ze informatie over het werk in de kolonies, het loon, de voordelen en de voorzieningen. ►

troden bezwaren in bracht, was het Bestuur bereidwillig genoeg om die te werking tredende maatregelen te veranderen. Spr. was er blijk van verzeke dat de Verordening in deze zin op dus niet sluiten zou.

Spr. meende dus het best om bij den Gouverneur een rekost in te dienen met verzoek om de in werking tredende Verordening tot later uit te stellen, opdat een ieder, die grieven heeft in de gelegenheid kan worden gesteld, zijne bezwaren daaromtrent in te dienen.

De vergadering gaf bij acclamatie zijne goedkeuring hiervoor te kennen. De heer Horst gaf in overweging de verordening eerst drie maanden te laten werken om te zien hoe zij werkt, dan eerst op te komen met zijne grieven. Zijn uitgangspunt hierin waren de verschillende verordeningen die wel scherp zijn, andere echter, sommige in het geheel niet, worden uitgevoerd, zooals toezeggingen van de Heerenbevelingen, het plaatsen van schuiven voor zijn deur, het herbergen van vreemde enz.

De heer Bibaz wees den heer Horst er op dat hij in zijn verordening alreeds wist dat hij niet meer dan Spr. zou opmerken, dat hij hen het woord niet meer zou geven, zoo hij hier kritiek wilde uitspreken op Bestuurszaken, daar niemand daarvoor hier was gekomen.

De woorden van den heer Bibaz werden met applausvertoon begroet.

De heer Bibaz las het rekost, aan den Gouverneur in te dienen, voor en oordeelwerpig het aan de goedkeuring van de vergadering en openlijk de branddagging daartoe.

De heer Jacq Nassy stelde voor een kleine wijziging in het rekost en wel achter het woord, „beslaghebbende“ te plaatsen en „balsaghebbende“ en te verzoeken de inwerking tredende van de Verordening te verschieven tot 1 Januari 1895 of een laterom datum zoo als Z. E. zou bepalen in dit geraden doelde de vergadering.

De heer Abarbanel zag gaarne dat al de grieven, die men tegen die Verordening had, daadlijk hier werden behandeld. Z. E. zou het rekost tot twee maanden uitstellen, maar niet wist welke de grieven waren.

De heer Bibaz was een andere meening toegedaan. Hij verzocht de heer Abarbanel een beetje geduld te hebben tot hij hem de richting van de vergadering zou hebben aangewezen. Het rekost heeft ten doel om tijd te hebben de grieven onder behandeling te brengen van het Bestuur. Hij stelde dan voor een commissie van vijf leden te benoemen, die zich ten taak zal stellen om ieder die grieven heeft aan te hooren en die behoorlijk te formuleeren en te rapporteren aan Bestuur en Volkvertegenwoordiging.

De heer Abarbanel kwam er tegen op, dat de grieven legio zijn, en moet dus een geheel nieuwe verordening worden ontworpen.

De heer Bibaz wees den heer Abarbanel er op, dat hij afwakt van de richting der vergadering. Niemand was gekomen om die Verordening af te keuren, was de heer A. walsheden te willen doen.

Spr. ging voort zijn voorstel omtrent de commissie toe te lichten. Nevens het reeds voorgestelde zou hij ook gaarne een fonds openstellen om daartoe rechtvaardigen die zich met de commissie meest vereenigen om haar van advies te dienen en te kunnen betalen. Men ging daarna over het rekost te tekenen, waaraan de der aanwezigen deelnamen, toen werd eens om nissie benoemd bestaande uit de heeren A. Green, John Ellis, A. Williams, R. Bibaz, Ch. Heilbron en Melmans en nadat de vergadering den heer Bibaz, op voorstel van den heer Jacques Nassy dank te hebben toegebracht voor zijne optreding ging zij uiteen.

De inhoud van het rekost is al volgt: „Aan zijne Excellentie den Gouverneur van de kolonie Suriname.

Geven met gepaste eerbied te kennen:

De ondergeteekenden allen belanghebbenden en belangstellenden in de goudindustrie;

dat na de voorschrijven van de verordening op de goudbeasting door hen in praktijk moeten worden gebracht, zij stuiten op overcomelijke bezwaren in die verordening, die het ontginnen van goud haast onmogelijk maken zonder zich bloot te stellen aan gevaar;

dat vele ambachtslieden (goudsmeden) ten gevolge van vele bepalingen in die verordening ongenoege, hun beroep niet kunnen uitoefenen;

dat zij in beginsel geheel eens zijn met de verordening en de rechtmatig vinden, dat de fiscus ontrant, hetgeen hem toekomt en dat het verkregen goud in handen van den rechtmatigen eigenaar geraakt;

dat zij daartoe zelfs zeer sterk aan de zijde van het Bestuur stellen;

dat echter, naar hunne beschiedene meening, bepalingen in die verordening voorkomen, die zij voor de richting gang van zaken graag zouden zien uit de verordening gelicht;

dat zij de vrijheid genomen hebben zich tot Uwe Excellentie te wenden daar het hun geboden is tot driemaal toe dat het Bestuur goetdooft heeft het oer wel te willen verhooren voor goetdooft aanmerkingen en wel door nu reeds twee veranderingen in die verordening te hebben gebracht en eens de inwerkingtreding heeft verdagd;

dat zij des veranomen met grond zich tot Uwe Excellentie te mogen wenden met eerbiedig verzoek de inwerkingtreding dezer verordening te verdragen tot later, opdat zij aldaar in de gelegenheid worden gesteld om de door hen verzuende bezwaren onder Uwen Excellentie welwillende aandacht te kunnen brengen.

Redenen waarom zij zich tot Uwe Excellentie wenden met het eerbiedig verzoek, dat

het Uwe Excellentie moge behagen de inwerkingtreding der verordening op de goudbeasting te verdragen tot 1e Januari 1896 of 2000 later als het Uwe Excellentie moge behagen.

Welz doende enz.

Paramaribo, Juli 1895.

Op genoemt rekost is heten namiddag eenstemmig beslist.

Lawaai op postkantoor.

L. I. Maandagvoord was op het Postkantoor zulk een lawaai, dat hooren en zien verging. Het vertrek was zoovol menschen wachtende om postzegels te koopen dat men zich niet verroeren kon, terwijl daarbij eene verschrikkelijke warmte zich in dat vertrek ontwikkelde.

Er waren daarbij ook een massa vrouwelijke bedienden wachtende om zegels te koopen, ten koste van wie eenige kwada jongens zich vernamen, zelfs met schending van de onzedelijkheid en beschaving, wat ten gevolge had dat die vrouwen met zeer onzedelijke woorden de kwada jongens van zich afhielden.

Wij gaven in overweging een hekje te plaatsen met in en uitgang, zoodat wie wacht ook een bruut krijgt, mits de postbeambte of een politiedienaar goed toezigt, dat niemand geholpen wordt zoo hij van de andere zijde binnen komt.

Scheepslidjingen.

BINNENGEKOMEN.

30. Prins Willem III. van der Est, Amsterdam. PASAGIEREN: 4 Eerw. R. C. Zusters op de heer Dinzor.

31. Prins Willem I, Sorgdrager, West-Indië.

VERTROKKEN:

22. Prins Willem I, Sorgdrager, Amsterdam. PASAGIEREN: de h. h. L. Roelofsen, A. E. Samuels, A. P. Jansen en 2 kinderen en J. Brunt, echg., en 1 kind en 1 militair.

Brievenbus.

ONZE LEZERS! Wegens plaatsgebrek moeten vele belangrijke stukken, o. a. Dichtversen, Bericht uit Batavia, Ingezonden stukken, Uit de pers en hoofdartikelen van ons schied blijven.

ADVERTENTIE.

Op den 1sten Aug. 1895

TROUWEN alhier:

Charles Eduard Charlonis

en

Kesther da Silva Pereira.

Feliciteitaten om 10½ uur in het Huis aan de Heerenstraat La. A. No. 79/80, vroeger bewoond door wijlen den Heer J. P. Haeze Jr.

Eenige en algemeene kennisgeving!

Op den 7en Augustus 1895

TROUWEN alhier:

Herman Ch. van Nuss

en

J. G. J. J. J. J.

Feliciteitaten worden ontvragen ten eigen huize, hoes van de Rust en Vrede- en Weidestraat.

Eenige kennisgeving.

Oprechten dank aan allen voor hunne betooven belangstelling en deelneming bij ons huwelijk ondervonden.

JACQUES POOL
en Echtgenoot.

Plant. De Maanstr., Juli 1895.

Dankbetuiging.

Het is mij bijzonder aangenaam openlijken dank te betuigen aan den geneeskundigen te Coronie den

Heer C. L. Duurvoort, voor zijne geneeskundige en menschelevende behandeling aan mijn zoon Johannes Eduard Charles bewezen die erg lijdende was aan dysenterie en tengevolge van een val zijn ribben heeft geslagen, waardoor zware koorts is ontstaan, en zijn leven dan in gevaar was te redden.

Coronie, 18 Juni 1895.

M. C. BAAL
en familie.

S. S. S.

BALLOTAGE van 1 tot 8 Augustus.

Het BESTUUR.

Een gehuwd jongmenschen

bekend met de Hollandsche, Fransche en Engelsche talen, zag zich gaarne geplaatst als schrijver op de eene of andere kantoor in de stad, of op plantage.

Adres: onder Letter L. F. bureau van dit blad.

Verloren.

Een Gouden Broche, vermoedelijk op de Steenbakkerij, Zwartenhoevenbrug- en Weidestraat, en verzoeken de eerlijke vinder haar terug.

C. STUGER,

Steenbakkerijstraat C 106.

TE KOOP

Het AARDIG en NETTE

HUISJE

op Krepineeg, dicht bij den grooten Kankantrieboom, 2e B. W. No. 20.

Adres ter dezer Drukkerij.

Post- & Portzegels

van Suriname en Curacao (gebruikte) TE KOOP of ter RUILING gevraagd.

W. TROSTE,

Haarlemmerdijk 81, Amsterdam.

Bestellingen op:

Graf- en naamplaten, zerken, grafkransen, gedachtenisplaatjes, peilschalen, school- en tekenborden, (in houten ramen draal- en opschuifbaar), onderlegplaten voor microscopisch en chemisch onderzoek, Pillenborden, Console- en tafellaadjes, school- en luxe gangleien, memorandumblokken enz. van wit- en zwart Marmerglas, in den dampkring niet dofwordend als marmar, uit de fabriek van ANTON N. BOUVY, worden aangenomen door C. J. SPOON, bij wien enkele monsters te zien- en inlichtingen omtrent prijzen enz. te bekomen zijn.

Paramaribo, Juli 95.

Woonplaats:
Wagwegstraat B 168.

Kennis Adelt

vraagt een bode, liefst een jongen.

Adres ter dezer Drukkerij.

Telefoonnummer 29.

S. J. SAMUELS & C.

WATERMOLENSTRAAT,

HANDEL in

IJzer-, Staal-, Koper- en

BLIK WAREN

TOUW- Borstelwerk,

en

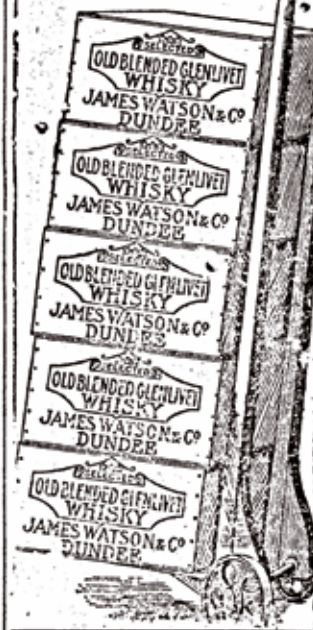
Uitvalien,

VERF en OLIE enz.

Goedkoopste adres in de kolonie. Voeren in den kortst mogelijken tijd alle orders uit.

Orders op het buitenland worden tegen matige Commissie uitgevoerd.

"A WELCOME ARRIVAL"

Bij J. Lyons.

Planters en Goudvelders

SCHOENEN (Waterdicht),

Bottines van af f 6.-

(Solid werk), en veel meer andere soorten schoenen en pantoffels.

Soliditeit bekend.

IMMIGRATIE-DEPARTEMENT

Zij die nog Britsch Indische immigranten voor het loepend verpingsseizoen wenschen te bekomen, kunnen tot 10. Juli op het Immigratie-Departement inlichtingen erlangen omtrent de voorwaarden, waaronder zij kunnen worden aangevraagd.

De Agent-Generaal,
G. H. BARNET LIJON.

De legale wervers hadden nog een andere tactiek om arbeiders te strikken. Ze maakten vaak gebruik van arkáthiyá's (illegale wervers). Met de inzet van deze mensen kon het wervingsgebied worden uitgebreid en het proces worden versneld. De arkáthiyá's waren berucht, omdat ze zich niet aan de regels van het wervingsproces hielden, wat een legale werver wel moest doen. Zo stonden zij erom bekend dat ze potentiële contractarbeiders met veel te mooie verhalen over het soort werk of het leven in de kolonies misleidden. Zo beschreven de kolonies bijvoorbeeld als tápu's (eilanden) en velen dachten dat deze eilanden niet ver van de havenstad Calcutta lagen. De contractarbeiders verwachtten dus niet dat zij maanden op een schip zouden verblijven. Een arkáthiyá gokte erop dat de gersonselde potentiële arbeider bij een lokaal verzamelpunt zou aankomen en dan zou kiezen voor emigratie. De legale werver besliste daarbij of iemand wel of geen contractarbeider kon worden. Indien hij de potentiële arbeider afwees, kreeg de illegale werver geen vergoeding.

Wanneer een potentiële contractarbeider was goedgekeurd door de legale werver, ging hij naar het lokale bestuurskantoor. Daar ondertekende hij (meestal met een duimafdruk in inkt) het arbeidscontract. In het contract werd het dagloon (tussen 40 en 60 cent), het aantal werkdagen en soort werk (vijf dagen werken en zeven uur per dag op het land of tien uur per dag in de fabriek) vastgelegd. Tevens moest de nieuwe arbeider aan de lokale magistraat bevestigen dat hij zich uit vrije wil had aangemeld om te emigreren. Als deze zaken allemaal geregeld waren, werd er geïnvesteerd in de nieuwe aanwinst.

De nieuwe contractarbeider verbleef na het tekenen en de goedkeuring gewoonlijk minimaal een week tot maximaal een maand in een regionaal depot. Er moesten namelijk minimaal 20 tot 25 contractanten zijn geworven voordat de nieuwe arbeiders onder begeleiding met de trein naar het hoofddepot in Calcutta konden vertrekken. De regionale depots waren vaak grote huizen met een open binnenplaats. In het depot kregen de arbeiders gratis voedsel, kleding en onderdak van de lokale magistraat.

Wanneer er genoeg contractanten waren geworven, vertrokken de nieuwe arbeiders naar het hoofddepot op de Garden Reach nummer 20 te Calcutta. Deze plek heette ook wel het 'Suriname-depot'. Het depot was een reusachtig haven terrein met veel gebouwen zoals woonoord, pakhuizen en hospitalen. Het bevond zich ten zuidoosten van Calcutta en de arbeiders verbleven hier gemiddeld anderhalve maand. In dit depot leefden de mannelijke en vrouwelijke contractarbeiders gescheiden van elkaar. Daarnaast werden zij voorbereid op de lange zeereis naar Suriname. Er was bijvoorbeeld elke dag sprake van inspecties en exercities.

De bootreis naar Suriname

Op de dag van inscheeping werden de contractarbeiders allemaal gekeurd op medische fitheid. Mocht een contractarbeider ziek zijn, dan werd hij vervangen door een arbeider op de reserve lijst. Bij vrouwelijke arbeiders was er nog een extra voorwaarde: zij mochten niet menstrueren. Wanneer dit wel het geval was, werden ze vervangen. Na de keuring begon de inscheeping en

Contractarbeiders uit Brits-Indië in een van de barakken in het 'koe-liedepot', het centrale verzamelpunt voor immigranten in Paramaribo. Onderdeel van het fotoalbum *Souvenir de Voyage*, over het leven van de familie Doijer in Suriname, 1906-1913. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

Standbeeld 'Baba en Mai' in Paramaribo, ter herinnering aan de Hindostaanse contractarbeid. Foto: Mark Ahsmann.

kregen de contractarbeiders kleding, attributen (zoals drinkvaten) en een emigratiepas. Op deze pas stonden de gegevens van de arbeider. Er stond bijvoorbeeld de eigen naam, naam van de vader en naaste familie en de geografische herkomst op. Verder was er sprake van een strakke indeling in het schip. Het schip was ingedeeld in drie delen. In het achtergedeelte op het tussendeck van het schip werden de alleenstaande vrouwen geplaatst, gehuwden (families met kinderen) werden ingekwartierd in het middengedeelte en de alleenstaande mannen zaten in het voorste gedeelte van het schip.

De zeereis naar Suriname duurde in de beginperiode van de contractarbeid met de zeilschepen maar liefst drie maanden. Met de komst van stoomschepen werd de reistijd verkort tot een maand. De schepen hadden te maken met strenge eisen, aangezien ze een investering vervoerden, en ze werden gecontroleerd door inspecteurs van de Britse regering. In het immigratietrakaat van 1870 was in artikel 15 bijvoorbeeld geregeld dat een kajuit overdekt moest zijn en niet minder dan 1,83 meter hoog. Een gevolg van deze strenge maatregelen was dat het sterftecijfer op de schepen gedurende de contracttijd in verhouding laag was: 2,1 procent.

Het leven op de schepen werd voor de contractarbeiders gekenmerkt door een streng regime en strikte discipline. De dagen begonnen meestal om 6 uur 's ochtends. Rond 8.30 uur werd er gebedd, om 9 uur was er een monsterring en vervolgens het ontbijt. Om 13 uur was er lunch en om 17 uur het avondeten. De arbeiders hadden een dagelijks proviand van bijvoorbeeld 500 gram rijst, 50 gram tabak en 1,9 liter water. Ook moesten de arbeiders op het schip gezond en fit blijven. Daartoe waren er dagelijks exercities en moesten ze zich twee keer per week laten masseren met kokos- of mosterdolie. Ook was er ruimte voor ontspanning om de verveling van de lange reis tegen te gaan. Er

was amusement, zoals zang en dans. Ook zorgden de arbeiders zelf voor vermaak: ze vertelden elkaar verhalen en speelden spelletjes.

Hoewel er een gestructureerd dagritme was, en voldoende voedsel en amusement, werd de lange bootreis door vele arbeiders toch als traumatisch ervaren. Velen hadden geen idee hoe lang de reis zou duren en hoe de reis zou eindigen; de contractarbeiders hadden geen idee van afstanden tussen continenten. Daarnaast ontstonden er op de schepen onderlinge ruzies over bezittingen, en dan waren er ook nog de sterfgevallen.

Het koeliedepot

Na de lange reis konden de schepen op twee plaatsen in Suriname aanmeren: bij Fort Nieuw-Amsterdam of in de haven van Paramaribo, allebei aan de rivier de Commewijne gelegen. Bij aankomst konden de schepen vaak niet gelijk ontschepen, dit gebeurde meestal een dag later. Eerst vonden er medische keuringen en inspecties plaats. Als alles in kannen en kruiken was, werden de contractarbeiders aan land gebracht en naar het Immigratiedepot gebracht. Dit depot heette in de volksmond ook wel het 'koeliedepot', omdat er onder de contractarbeiders grote onderlinge verschillen waren in kaste en geloof. Het woord koelie werd een verzamelterm voor alle Indiase contractarbeiders en had een negatieve lading. Het woord betekent sjouwer of arbeider.

'Hoewel er een gestructureerd dagritme was, en voldoende voedsel en amusement, werd de bootreis door vele arbeiders toch als traumatisch ervaren'

Het depot lag aan de waterstraat in Paramaribo en het grensde aan de linkeroever van de Surinamerivier. Het was een driehoekig terrein waarop de arbeiders gehuisvest waren in barakken. Die hadden scheidingswanden, zodat er kamers van twee bij drie meter ontstonden. In zo'n kamer mochten niet meer dan drie personen of een huisgezin worden ondergebracht. In de Surinamerivier konden de contractarbeiders een bad nemen en hun rituelen uitvoeren. Na een paar dagen observatie en verblijf, werden zij toebedeeld aan de plantages. De arbeiders werden opgehaald en tewerkgesteld op de plantages van de eigenaren die 'een bestelling hadden geplaatst en tevoren hadden betaald' voor de werving en overkomst naar Suriname.

Het koeliedepot had niet alleen voor de Nederlandse koloniale overheid een functie, maar ook een sociale functie voor de Hindostaanse gemeenschap. Zodra nieuwe lichtingen Indiase contractarbeiders aankwamen, bezochten veel Surinaamse Hindostanen het depot. Men hoopte ►

op informatie over familieleden in India en verhalen uit het geboorteland. Ook kwamen alleenstaande mannen om een vrouwelijke partner te vinden. Een contractarbeider die was uitgediend, kon een vrouwelijke contractarbeidster vrijkopen. Zij kon dan niet meer werken als contractarbeidster.

Hoewel de contractarbeid voor vele Indiërs een uitweg was van armoede, natuurrampen en andere problemen, bracht het ook veel leed met zich mee. Allereerst waren er contractarbeiders voorgelogen over het soort werk dat zij op een plantage of fabriek moesten uitvoeren. Ten tweede werden contractarbeiders zwaar gestraft bij het niet nakomen van de arbeidsplicht, de zogeheten poenale sanctie. Bij overtredingen kwam er een rechtszaak. Naar de aard van de overtreding kon een rechter een boete, een gevangenisstraf of

‘Er was regelmatig onenigheid over de werktaken en uitbetalingen op de suikerplantages in het district Commewijne’

fysieke straffen, zoals geseling, opleggen. Ten derde was er regelmatig onenigheid over de werktaken en uitbetalingen op de suikerplantages in het district Commewijne. Er waren in dit district wel veertig opstanden van contractarbeiders, met als bloedig hoogtepunt een grote opstand op de suikerplantage Mariënburg in 1902. Deze mondde uit in de moord op plantagedirecteur James Mavor. Als gevolg van ordehandhaving stierven er 24 contractarbeiders. Tot slot zijn er verhalen bekend van seksuele intimidatie en verkrachting van contractarbeidsters door witte plantagebazen. De vermoordde plantagehouder James Mavor stond bekend om zijn seksuele intimidatie van Hindostaanse vrouwen. Het is al met al niet vreemd dat deze geschiedenis nog steeds sterke gevoelens oproept bij de huidige generaties. ■

Verder lezen

Chan Choenni, *Geschiedenis van de Hindostanen 1873-2015* (Sampreshan, 2021).

Margriet Fokken, *Beyond being koelies and kantráki: Constructing Hindostani identities in Suriname in the Era of Indenture, 1873-1921* (Verloren, 2018).

Rahman Khan, *Het dagboek van Munshi Rahman Khan* (Amrit, 2000).

■ De website Hindorama.com is een digitaal platform over Hindostaanse diaspora, politiek, cultuur en meer.

Contractarbeiders

Na de afschaffing van de slavernij in Suriname werd het Staatstoezicht (1863-1873) ingevoerd. Dit was voor de koloniale overheid en de planters niet voldoende om de plantage-economie te redden. Vanaf 1873 begon een nieuw hoofdstuk in de Nederlandse koloniale geschiedenis, de contracttijd (1873-1920). Contractarbeiders werden uit alle werelddelen geworven en met name mannen en vrouwen uit India spanden in aantallen de kroon. In deze les leren de leerlingen hoe het wervingsproces van deze arbeiders verliep.

Wat?

Leerlingen gaan zich verdiepen in het wervingsproces van contractarbeiders voor de Nederlandse kolonie Suriname. De opdracht bestaat uit drie delen. In deel A wordt door middel van een historisch model nagedacht over het proces van werving. De leerlingen bestuderen in deel B twaalf fictieve historische bronnen (gebaseerd op echte gebeurtenissen) over twee fictieve historische personen en koppelen deze aan fases van het wervingsproces van contractarbeiders. Tot slot maken de leerlingen in deel C aan de hand van histori-

sche vragen een samenvatting van het wervingsproces.

Waarom?

De opdracht geeft leerlingen inzicht in het wervingsproces van contractarbeiders voor de kolonie Suriname.

Voor wie?

Voor zowel tweede klas vmbo als bovenbouw vmbo.

Wanneer?

Bij het behandelen van modern imperialisme, historische ontwikkelingen rond 1870 en de afschaffing van de slavernij.

